

CONTRIBUȚIA PROFESORULUI ȘTEFAN MANCIULEA LA DEZVOLTAREA GEOGRAFIEI FIZICE ROMÂNEȘTI

Dr. MIRCEA BUZA
Institutul de Geografie, București

Înainte de a intra în subiectul propriu-zis, doresc să apreciez în mod deosebit inițiativa și realizarea acestei manifestări comemorative dedicată împlinirii a 110 de ani de la nașterea prof. Ștefan Manciulea, deoarece una din îndatoririle noastre este și aceea de a ne onora înaintașii.

Prof. Ștefan Manciulea a fost și este cunoscut, în special, datorită lucrărilor sale de geografie istorică, geografie politică și de prezentare a unor personalități transilvănene, cu precădere a unor dascăli blăjeni, încât unii confrăți îl consideră „istoric și geograf”. Pentru noi, geografii, prof. Ștefan Manciulea reprezintă un geograf cu preocupări multilaterale, atât de geografie umană, cât și de geografie fizică, așa cum erau înainte unele personalități complexe și spirite enciclopedice, precum prof. Simion Mehedinți, George Vâlsan, Vintilă Mihăilescu, Ion Conea, T. Morariu, Victor Tufescu ș.a.

Abia după cel de al doilea război mondial a avut loc o specializare strictă, pe diferite ramuri și domenii înguste de geografie, așa cum s-a întâmplat și în alte țări - și a fost firesc să fie așa, ca urmare a acumulării de cunoștințe din ce în ce mai numeroase în aceste domenii - când putem vorbi de geomorfologi, climatologi, hidrogeografi, pedogeografi, geobotaniști, geografi umaniști, toponimiști etc.

Deși geografia fizică a ocupat un loc relativ secundar în preocupările sale, prof.

Ștefan Manciulea și-a adus o contribuție esențială la cunoașterea unor regiuni din Transilvania, Crișana și Banat, care până la Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 făceau parte din Imperiul Austro-ungar și erau abordate de geografi maghiari, austrieci, chiar polonezi, cum este cazul prof. Liubomir Sawicki, care a publicat lucrarea „Beiträge zur Geomorphologie Siebenbürgens” la Cracovia, în 1912.

Remarcăm faptul că până în anul 1947 prof. Ștefan Manciulea, împreună cu Laurian Someșan, a fost singurul geograf român care a studiat temeinic Câmpia Tisei de pe teritoriul României.

Deși patriot înflăcărat, acuzat chiar de naționalism și șovinism - fapt pentru care a suferit ca un martir ani grei de închisoare și pierderea dreptului de a profesa - el a fost printre puținii geografi români care au cunoscut bine limba maghiară, folosind cu discernământ lucrările geografilor și geologilor din Ungaria care studiaseră Câmpia Panonică.

Astfel, prima sa lucrare de geografie fizică, intitulată *Contribuții la studiul șesului Tisei*, a fost publicată în anul 1923 în Buletinul Societății Regale Române de Geografie, tomul XLII și utilizează șase foraje geologice efectuate între 1886 și 1905, descrise de Halaváts Gyula, Inkey Bela și Sejtenyi Sandor. Tot aici abordează și problema loeasului din Câmpia Tisei - respectiv: grosime, structură mineralogică,

porozitate și geneză, specte cu care se ocupă astăzi doar unii geomorfologi, geologi, cuaternaliști și pedologi, folosind lucrările lui Inkey Bela, (1877), Horusitzky Henrik (1898-1909) și Timok Imre (1914) (un naționalist șovin nu citează lucrări ale străinilor pe care îi consideră dușmani). Lucrarea are 32 de pagini, două profile și o hartă, iar datele prezentate în mare parte își păstrează valabilitatea și azi.

Câțiva ani mai târziu, prof. Ștefan Manciuș mai publică trei lucrări privind elementul românesc, sate și sălașuri (1931 și 1936), infiltrări de populații străine în Câmpia Tisei (1932).

În 1938 apare, tot în Buletinul Societății Regale Române de Geografie, vol.LVII, monumentală sinteză *Câmpia Tisei*, totalizând 80 de pagini și 11 figuri, constituind în sine o adevărată teză de doctorat. Aici sunt prezentate pe larg aspecte legate de formele de relief (16 p), regiunile naturale (10 p), de climă (8 p), de ape (16 p), de soluri și vegetație (8 p), restul referindu-se la aspectele umane și economice. Spre deosebire de lucrările anterioare, aici sunt citate, atât lucrări maghiare, cât și lucrări elaborate ale geografilor români, ce au tangență cu Câmpia Tisei.

O altă regiune abordată de prof. Ștefan Manciuș a fost Munții Apuseni, despre care a publicat articolul *Munții Trascăului* în Buletinul Societății Regale Române de Geografie, vol.XLII, din anul 1929. Deși lucrarea, ce se extinde pe 19 pagini și are 3 figuri, tratează în mod special probleme de geografie umană și economică, în prima parte este prezentat pe larg cadrul fizico-geografic, respectiv relieful, clima, apele și vegetația. La bibliografie sunt citați, alături de articolele în limba maghiară publicate de Orban Balasz (1871), Koeh Antal (1890) și Iankö Ianoș (1893), și vol.I al publicației "Lucrările Institutului de Geografie al Universității din Cluj" apărut în anul 1923.

Lucrarea reprezintă și astăzi un model de tratare complexă a unei regiuni, o monografie geografică regională clasică, păsătrându-și o valoare documentară deosebită.

Date de geografie fizică mult mai amănunțite se întâlnesc și în ampla sa lucrare *Câmpia Tranilvaniei*, publicată în colecția „Țară și Neam”, la București, în anul 1944. Cartea are 165 de pagini, 7 hărți și diagrame și 7 planșe cu fotografii. Și aici, un loc de seamă îl dețin capitolele privind relieful, clima, apele, vegetația, fauna și olurile, după care urmează aspectele de geografie umană și economică, ce au reprezentat pasiunea vieții sale în domeniul geografiei.

Trebuie subliniat faptul că în relativ scurtă, dar prodigioasă sa activitate științifică, prof. Ștefan Manciuș a publicat majoritatea articolelor sale în revista „Buletinul Societății Regale Române de Geografie”, alături de marii geografi români, ca Simion Mehedinți, George Vâlsan, Constantin Brătesc, Ion Gonea, Vintilă Mihăilescu, Ion Gugiuman, Minai David, Ion Năstase, Nicolae Popa ș.a.

În toate lucrările lui se remarcă un stil științific clar și modern, utilizat și azi, dublat de un patriotism fierbinte, care desigur a deranjat pe unii activiști de partid de după război.

În încheiere aș dori să mă adresez oamenilor de cultură și tinerilor intelectuali din Blaj, ca atunci când vor scrie cărți și monografii mai mici sau mai mari despre această „Mică Romă” cum a numit Eminescu Blajul, să fie puă la loc de cinste și prof. Ștefan Manciuș, unul din marii geografi ai României, cu mențiunea că a fost întâi geograf și apoi istoric.

Prin aceasta, zeatrea municipiului Blaj - acest Pantheon al Culturii românești - se va mări cu încă un domeniu - geografia - și încă o personalitate respectiv prof. Ștefan

Manciulea, care poate sta cu onoare alături de corifeii Școlii Ardelene, de nenumărații istorici, filologi, scriitori, muzicologi, preoți și profesori, care au creat faima orașului de la confluența celor două Târnave.

Tuturor li se potrivesc versurile scrise de profesorul blăjan Iacob Borcea, care stau ca epitaf pe crucea sa din cimitirul de pe strada Eroilor:

*„Cultivat-am omenia
Sab al timpului miraj
Românismul și unirea
Crezul școlilor din Blaj”*

Ne bucurăm că municipiul Blaj s-a ridicat de curând la rangul de oraș universitar, prin înființarea Facultății de Istorie - Geografie, în cadrul Universității „Spiru Haret”, la insistența și strădania neobositului prof. dr. Mircea Stroia, îndeplinind astfel un posibil vis al prof. Ștefan Manciulea.

Chiar dacă această Facultate nu va fi acreditată, din diferite motive, ea va intra în istorie, la fel ca faima școlilor din Blaj.

Casa de pe strada Petru Maior, nr.4, din Blaj în care a locuit Ștefan Manciulea și care adăpostește acum *Centrul Cultural "Jean Maritain"*

Foto: N. Ludașan